

Nr 324.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 15 juni 1939 (nr 254) om skyldighet för kommun att fullgöra vissa av krig m. m. föranledda arbetsuppgifter; given Stockholms slott den 30 oktober 1941.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 15 juni 1939 (nr 254) om skyldighet för kommun att fullgöra vissa av krig m. m. föranledda arbetsuppgifter.

GUSTAF.

Axel Gjöres.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 15 juni 1939 (nr 254) om skyldighet för kommun att fullgöra vissa av krig m. m. föranledda arbetsuppgifter.

Härigenom förordnas, att 4 § lagen den 15 juni 1939 om skyldighet för kommun att fullgöra vissa av krig m. m. föranledda arbetsuppgifter skall erhålla följande ändrade lydelse:

4 §.

Till bestridande — — — till förfogande.

Inom kommunalt kristidsförbund skola, där ej annan överenskommelse träffas, kostnaderna för ett vart år fördelas i förhållande till det antal skatte-kronor och skatteören, som påförts de skattskyldiga inom de särskilda delarna av kristidsnämndens verksamhetsområde vid nästföregående års taxering till allmän kommunalskatt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1942 men skall icke äga tillämpning beträffande å tiden dessförinnan belöpande kostnader.

*Utdrag av protokollet över folkhushållningsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 30 oktober 1941.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie-, social- och finansdepartementen anmäler chefen för folkhushållningsdepartementet, statsrådet Gjores, fråga om *ändrade grunder för fördelning av kostnaderna för kommunalt kristidsförbund* samt anför därvid följande:

Enligt 4 § första stycket lagen den 15 juni 1939 (nr 254) om skyldighet för kommun att fullgöra vissa av krig m. m. föranledda arbetsuppgifter är kommun skyldig att till bestridande av kostnaderna för kristidsnämnds verksamhet ställa erforderliga medel till förfogande. I andra stycket av samma paragraf föreskrives, att inom kommunalt kristidsförbund kostnaderna skola fördelas efter vad med hänsyn till verksamhetens omfattning beträffande de särskilda delarna av kristidsnämndens verksamhetsområde och övriga förhållanden är skäligt samt att, om överenskommelse härom icke kan träffas, kostnadsfördelningen skall fastställas av länsstyrelsen.

Statens livsmedelskommission har i skrivelse den 3 oktober 1941 — med bifogande av utkast till lag i ämnet — hemställt, att 4 § andra stycket i förenämnda lag måtte ändras så att beträffande kommunalt kristidsförbund skatteunderlaget bestämmes skola utgöra grund för fördelning mellan de särskilda delarna av verksamhetsområdet av kostnaderna för förbundets verksamhet, varjämte kommissionen tillika hemställt, att den sålunda föreslagna fördelningsgrunden måtte tillämpas jämväl vid fördelning av kostnaderna för kristidsförbundets verksamhet under år 1941.

Till stöd för sitt förslag om ändring av grunderna för fördelningen av ifrågavarande kostnader har *livsmedelskommissionen* anfört följande:

Hittills vunnen erfarenhet har givit vid handen, att avvägning mellan ett kristidsförbunds medlemmar av verksamhetens omfattning ofta medför svårigheter. Äro förbundsmedlemmarna med avseende å näringsliv, kommunikationsförhållanden, befolkningstäthet o. dyl. av någorlunda likartad beskaffenhet, torde visserligen de särskilda kommunernas befolkningstal i allmänhet utgöra en skälig norm för verksamhetens fördelning. Ej sällan

inträffar det emellertid, att kommuner med i nyssnämnda avseenden olika struktur tillhöra samma kristidsförbund. Då de statliga regleringarna fått en större omfattning inom vissa näringsgrenar, såsom t. ex. inom jordbruket, än beträffande andra områden av näringslivet, samt regleringsverksamhetens tyngdpunkt tid efter annan förskjutes mellan produktions- och konsumtionsregleringar, torde det vara uppenbart, att inom kristidsförbund, vars särskilda verksamhetsdelar äro av olika struktur, en kostnadsfördelning på grundval av befolkningstalen icke kan anses stå i full överensstämmelse med bestämmelserna i 4 § andra stycket förenämnda lag. Att befolkningstalet likväl ofta kommit till användning som fördelningsnorm, torde måhända bero på svårigheten att i överensstämmelse med sistnämnda lagrum utforma en fullt rättvis grund för kostnadsfördelningen. Inom vissa kristidsförbund synes man emellertid ha bortsett från bestämmelsen, att förbundens kostnader skola fördelas under hänsynstagande till verksamhetens omfattning beträffande de särskilda förbundsmedlemmarna utan i stället låtit kommunernas ekonomiska bärkraft vara avgörande för kostnadsfördelningen och på grund härav överenskommit om att fördela kostnaderna i förhållande till kommunernas skatteunderlag. Även i vissa fall, som hänskjutits till länsstyrelses avgörande, har bestämts, att kristidsförbundens kostnader skola uppdelas efter kommunernas skatteunderlag. Sålunda utvisar en av livsmedelskommissionen i juni månad innevarande år verkställd undersökning angående kostnadsfördelningen inom landets samtliga kristidsförbund, att dessa kostnader fördelas inom 44 procent av förbunden efter befolkningstal och inom 31 procent efter skatteunderlag, medan inom återstående 25 procent av förbunden kostnaderna utslås på de olika förbundsmedlemmarna antingen under hänsynstagande till såväl befolkningstal som skatteunderlag eller efter en på annat sätt bestämd fördelningsgrund.

I ett antal besvärsmål, där i kristidsförbund ingående kommuner, under yrkande att skatteunderlaget måtte utgöra grund för kostnadsfördelningen, anfört klagomål över vederbörande länsstyrelses beslut att fastställa befolkningstalet som fördelningsnorm, har livsmedelskommissionen på anmodan avgivit utlåtande. Då i dessa fall av tillgängliga handlingar icke framgått annat än att verksamhetens omfattning i stort sett motsvarat de olika kommunernas befolkningstal, och en fördelning efter skatteunderlaget icke skulle stått i överensstämmelse med förenämnda 4 §, har kommissionen avstyrkt bifall till besvären. Till belysande av de synpunkter, som framförts i förevarande ämne, vill livsmedelskommissionen återgiva följande, av kristidsstyrelsen i Älvsborgs läns södra kristidsstyrelseområde i ett av förenämnda besvärsmål avgivna utlåtande. »Styrelsen har i samtliga de fall, då styrelsen blivit därom tillspord, uttalat som sin uppfattning, att kostnader av ifrågakvarande slag böra fördelas å vederbörande kommuner efter antalet skattekronor i varje kommun. En sådan fördelningsgrund överensstämmer enligt styrelsens mening bäst med den moderna uppfattningen om de allmänna utgifternas fördelning å enskilda efter förmågan. Styrelsen är visserligen medveten om att de kostnader, varom här är fråga, icke alltid behöva täckas genom uttaxering, men även om en kommun kan — bortsett från uttaxeringen — hava större ekonomisk bärkraft än en annan, torde dock fördelningen efter skattekronor uppfattas som en fördelning efter förmågan. Styrelsen förmenar, att de i ett kristidsförbund ingående kommunerna för den verksamhet, varom är fråga, kunna betraktas som en större

kommun och att lika litet som man inom en kommun, som innehåller dels en eller flera industriorter och dels områden av ren jordbrukskaraktär, gör någon skillnad i fråga om fördelningen av de gemensamma utgifterna mellan de sålunda skilda delarna, lika litet bör — annat än i undantagsfall — annan fördelning än efter skattekronor ske beträffande utgifterna för de för viss uppgift till kommun sammanslagna kommunerna.»

Enligt vad livsmedelskommissionen trots sig kunna utröna skulle en fördelning av kristidsförbundens kostnader på grundval av förbundsmedlemmarnas skatteunderlag stå i nära överensstämmelse med rådande uppfattning på kommunalt håll. Vid frivilliga sammanslutningar mellan kommuner för handhavande av gemensamma angelägenheter tages oftast hänsyn till kommunernas skatteunderlag vid fördelning av kostnaderna för sammanslutningens verksamhet. Framhållas må även, att inom våra sekundärkommuner, såsom landsting, vägdistrikt m. fl., skatteunderlaget utgör fördelningsgrund för uttagande av kostnaderna för sekundärkommunens verksamhet, även om kostnaderna i dessa fall icke uttagas av primärkommunerna utan direkt hos de skatteskyldiga medborgarna. Vidare skulle en fördelning av kristidsförbundens kostnader efter förbundsmedlemmarnas skatteunderlag främja en i och för sig önskvärd skattutjämning mellan ifrågavarande kommuner, enär en kostnadsfördelning efter annan norm så gott som alltid blir till nackdel för kommuner med svagt skatteunderlag och till följd härav rådande hög utdebitering. Livsmedelskommissionen anser sålunda, att övervägande skäl tala för att kristidsförbundens kostnader böra fördelas efter de särskilda förbundsmedlemmarnas skatteunderlag.

Såsom skäl för sin hemställan att den föreslagna fördelningsgrunden måtte tillämpas jämväl vid fördelningen av kostnaderna för kristidsförbundens verksamhet under år 1941 har kommissionen anfört, att fördelningsgrunden kunde komma att inverka på i vad mån i kristidsförbund ingående kommun skulle få del av det utav 1941 års riksdag (riksdagens skrivelse nr 394) anvisade bidraget till kristidsnämndernas verksamhet.

Över livsmedelskommissionens skrivelse hava efter remiss yttranden avgivits av samtliga länsstyrelser, statskontoret, statens krisrevision, svenska stadsförbundet och svenska landskommunernas förbund. Länsstyrelserna i Uppsala, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Gotlands, Blekinge, Skaraborgs, Värmlands och Örebro län hava vid sina utlåtanden fogat från respektive kristidsstyrelser inhämtade yttranden, varjämte länsstyrelsen i Uppsala län vid sitt utlåtande dessutom fogat yttranden av elva kristidsförbund inom länet.

Av de hörda myndigheterna och sammanslutningarna hava samtliga, med undantag av länsstyrelserna i Västmanlands och Kopparbergs län samt kristidsstyrelsen i Kronobergs.län ävensom tre kristidsförbund inom Uppsala län, i princip tillstyrkt förslaget eller i allt fall lämnat detsamma utan erinran.

Till närmare utveckling av sin ståndpunkt har *länsstyrelsen i Östergötlands län* anfört:

Då numera kristidsnämndernas verksamhet blivit synnerligen mångskiftande och från tid till annan kommit att avse nya uppgifter, hava stora svårigheter uppstått att inom kristidsförbund rättvist fördela kostnaderna efter vad med hänsyn till verksamhetens omfattning beträffande de särskilda delarna av kristidsnämndens verksamhetsområde och övriga förhållanden är skäligt. Denna delningsgrund leder sålunda av praktiska skäl icke längre till tillfredsställande resultat. Samtidigt har också kristidsnämndernas verksamhet kommit att betraktas som mera permanent och jämförbar med andra kommunala organs. Det torde därför alltmer hava framstått som önskvärt, att kostnaderna för deras verksamhet inom ett kristidsförbund skulle fördelas på samma sätt som i de flesta fall sker beträffande kommunalförbund för andra ändamål, d. v. s. efter skatteunderlaget.

Länsstyrelsen i Kristianstads län har såsom sin mening uttalat att, då livsmedelskommissionens förslag vore ägnat att undanröja den tveksamhet som hittills varit rådande i fråga om sättet för kostnadernas fördelning samt dessutom skapade en enhetlig och, såvitt länsstyrelsen kunde finna, rättvis grund för fördelningen, någon tvekan icke kunde råda om förslaget lämplighet.

Av de myndigheter, som icke tillstyrkt förslaget, har *länsstyrelsen i Västmanlands län* anfört, att lika goda skäl kunde i ett fall tala för fördelning efter befolkningstal som i ett annat efter skatteunderlag samt att de nuvarande bestämmelserna gäve möjlighet till skälig prövning i varje särskilt fall.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län har — jämte det länsstyrelsen framhållit, att inom länet icke funnes något kristidsförbund, i följd varav länsstyrelsen saknade erfarenhet i fråga om lagbestämmelsens tillämpning — uttalat följande:

Av livsmedelskommissionen anförda skäl för ändring av gällande bestämmelse synas icke tillräckligt bärande. Kommissionens uttalande borde föranleda, att fördelningen av kostnaderna i alla slag av kommunalförbund borde ske efter den av kommissionen föreslagna grunden. Detta strider emellertid mot principerna i lagen om kommunalförbund. Den skälighetsprövning, som nu skall företagas, måste i de särskilda fallen kunna giva ett rättvisare resultat.

Livsmedelskommissionens förslag har i ett par av yttrandena blivit föremål för vissa erinringar av mera begränsad art.

Länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus län samt i *Skaraborgs län* hava sålunda — samtidigt som de principiellt anslutit sig till förslaget — ifrågasatt, huruvida den föreslagna fördelningsgrunden borde göras obligatorisk även där den strede mot vederbörande kommuners egna önskemål.

Vidare har *statskontoret* förklarat sig icke kunna tillstyrka, att den föreslagna fördelningsgrunden gjordes tillämplig jämväl i fråga om kostnaderna för år 1941, eftersom överenskommelser eller beslut rörande fördelningen av dessa kostnader i enlighet med nuvarande författningsgrunder redan torde hava kommit till stånd.

En liknande erinran har gjorts av *länsstyrelsen i Skaraborgs län*.

Slutligen har *länsstyrelsen i Stockholms län* framhållit önskvärdheten av att den föreslagna lagändringen så utformades, att av lagtexten otvetydigt framginge vilket års taxering, som skulle ligga till grund för fördelningen av verksamhetsårets kostnader.

Kristidsnämnderna hava efter hand pålagts en mängd arbetsuppgifter av sinsemellan ganska olika karaktär. Vissa av dessa uppgifter beröra närmast sådana kommunmedlemmar, som äro att anse som producenter av viss förnödenhet, andra uppgifter åter hava huvudsakligen anknytning till konsumentintressena. På grund härav och med hänsyn till att kristidsnämndernas arbetsuppgifter växla från tid till annan har det visat sig möta betydande svårigheter att verkställa en sådan fördelning av de kommunala kristidsförbundens kostnader efter skälighetsgrunder, som gällande lag förutsätter. Detta förhållande belyses bland annat av de besvär, som hos Kungl. Maj:t anförts över länsstyrelsernas beslut i dylika ärenden. Frågan om ändring av gällande bestämmelser rörande kostnadsfördelningen har därför blivit aktuell. Det har därvid framstått såsom önskvärt att ersätta den nuvarande skälighetsbedömningen med en fördelning efter objektivt bestämda grunder.

Som fördelningsgrund synes lämpligen böra fastställas skatteunderlaget. En fördelning efter sådan grund torde, såsom livsmedelskommissionen yttrat, stå i nära överensstämmelse med rådande uppfattning på kommunalt håll. Härvid torde särskilt böra beaktas att de kommunala kristidsförbunden icke äro frivilliga sammanslutningar utan bildats tvångsvis enligt vederbörande länsstyrelses bestämmande. Det finnes sålunda fog för att betrakta kristidsförbunden såsom närmast likställda med sekundärkommuner, vid vilket förhållande det måste anses överensstämma med kommunallagstiftningens principer att göra skatteunderlaget till norm för fördelningen av förbundens kostnader. Jag vill i detta sammanhang även erinra om att det statliga bidraget till kristidsnämndernas verksamhet anknyter till skatteunderlaget.

Vad angår den närmare utformningen av den ifrågavarande fördelningsregeln synes det lämpligt, att kostnaderna för ett vart år förklaras skola fördelas efter det skatteunderlag, som framkommit vid *nästföregående* års taxering till allmän kommunalskatt.

Vad i det föregående anförts synes emellertid icke böra föranleda att, därest vederbörande kommuner äro ense om fördelning av kostnaderna efter vissa skälighetssynpunkter, en dylik överenskommelse skulle vara ogiltig och ersättas med fördelning efter förut angiven grund. Jag förordar därför — i likhet med vad som föreslagits i ett par av remissyttrandena — att i lagen angiven fördelningsgrund skall gälla endast där vederbörande kommuner ej annorledes överenskomma.

Livsmedelskommissionen har hemställt, att den föreslagna nya fördelningsregeln måtte göras tillämplig jämväl såvitt angår kristidsförbundens kostnader för innevarande år. De vid remissförfarandet häremot framkomna erinringarna synas emellertid välgrundade, varför jag icke vill förorda kommissionens förslag i denna del. Lagändringen synes i stället böra träda i kraft först med ingången av år 1942 och icke gälla beträffande innevarande års kostnader.

Det av livsmedelskommissionen upprättade lagutkastet har inom folkhushållningsdepartementet blivit föremål för överarbetning i enlighet med de riktlinjer jag i det föregående angivit.

Föredraganden hemställer härefter, att det sålunda överarbetade förslaget till *lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 15 juni 1939 (nr 254) om skyldighet för kommun att fullgöra vissa av krig m. m. föranledda arbetsuppgifter* måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Sven Persson.